

بازشناسی شاخص‌ها و ویژگی‌های باغ‌سازی دوران صفویه در اصفهان

مژگان جوادی زاد^{۱*}، سیده مرضیه طبائیان^۲

۱- دانشجوی کارشناسی ارشد معماری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد هرنند، اصفهان، ایران. Mozghan.javadizad@gmail.com

۲- استادیار، عضو هیئت علمی تمام وقت دانشگاه آزاد اسلامی واحد هرنند، اصفهان، ایران. Marzieh.tabaeian1@gmail.com

چکیده

در فرهنگ ایران زمین باغ نشان دهنده فکر خلاق و دست‌های توانای مردم این سرزمین است. باغ ایرانی تکه‌ای از جهان خاکی است که به دست آدمی به مثالی از بهشت در زیر پای انسان تبدیل شده است. باغ‌های تاریخی ایران با رنگ و بوی ویژه خود نمودار هویت مردم ایران و نتیجه حس زیبایی و شیوه زیستی مردم این آب و خاک است و از این رو تأمل در باغ ایرانی امری ضروری است. باغ ایرانی حامل مفاهیمی مرتبط با فرهنگ سنتی مردم این مرز و بوم است و تأمل در مفهوم آن ما را با معانی بکر و فرهنگ اصیل ایرانی رو به رو می‌کند. در این مقاله باغ‌های دوره صفویه در اصفهان مورد بررسی قرار گرفته‌اند. بسیاری از باغ‌های اصفهان در گذر زمان نابود شده و از بین رفته‌اند و تعداد محدودی از آنها بر جای مانده‌اند. از این رو هدف از انجام این پژوهش شناسایی این باغ‌ها، شناخت عناصر ساختاری و همچنین شناخت ویژگی‌های باغ‌های این دوره است. این تحقیق از طریق بررسی اسناد نوشتاری موجود همچون متون تاریخی و سفرنامه‌ها و همچنین مدارک تصویری شامل عکس‌ها و نقاشی‌ها انجام شده است و در انتها نتایج حاصله از طریق روش تحلیلی-قیاسی جمع‌آوری گشته‌اند. امید است نتایج این تحقیق به عنوان مقدمه‌ای برای معرفی ویژگی‌های هنر باغ‌سازی در دوران صفویه به کار گرفته شود.

واژه‌های کلیدی: باغ‌های تاریخی، عناصر باغ، ساختار باغ، روش شناسایی باغ تاریخی

۱- مقدمه

در کشور ایران احداث باغ سابقه‌ای بسیار کهن دارد. تحقیقات باستان‌شناسی نشان داده‌اند که سابقه باغ ایرانی دست کم به دوره هخامنشیان و در پاسارگاد می‌رسد. در زمان کوروش کبیر باغ‌سازی رونق بسیار زیادی داشت و کوروش پس از فتوحات بسیار دستور ساخت باغ‌های متعددی را صادر کرد. در زمان او دو تغییر عمده در معماری باغ‌ها به وجود آمد: اول اینکه وی تمایل داشت که پایتختش از سرزمین‌های متخاصم فاصله داشته باشد و احتمالاً این امر یکی از عوامل متعددی بود که باعث شد کوروش کاخ‌های خود را در محیطی فاقد استحکامات دفاعی و در میان مجموعه‌ای از باغ‌ها احداث کند، دوم اینکه به دلیل علاقه‌مندی کوروش به استفاده از سنگ، به تدریج آبگذرها و حوض‌هایی از جنس سنگ‌های خوش تراش در باغ‌ها احداث شدند. در میان باغ‌های متعددی که کوروش احداث کرده، باغ پاسارگاد بسیار شهرت دارد. در این باغ الگوی معروف چهارباغ به عنوان یکی از ماندگارترین ابتکارات هخامنشیان در عرصه باغ‌سازی برای نخستین بار مطرح شد (تصویر ۱) [۱].